

השאלות

שימו לב: יש לבחור באחד משני הפרקים: פרק ראשון א פרק שני, ולענות על השאלות בפרק שבחרתם לפי ההוראות. אין לענות על שאלות משני הפרקים.

פרק ראשון – הפיתוח והתכנון המרחבי

אם בחרתם בפרק זה, ענו על ארבע מן השאלות 1-7 (לכל שאלה – 25 נקודות).

1. תכנון עירוני

- א. הגישה של הפרדת שימושי קרקע והגישה של עירוב שימושי קרקע הן שתי גישות בתכנון המרחב העירוני. בחרו באחת מן הגישות.
- צינו את הגישה שבחרתם, ותארו יתרון אחד בגישה זו בכל אחד מן התחומים האלה: בתחום הכלכלי, בתחום החברתי ובתחום הסביבתי (סך הכול – שלושה יתרונות). (10 נקודות)
- ב. בנספח א מוצגת תמונה של רחוב אוסישקין ברמת השרון. קבעו מהי גישת התכנון שבאה לידי ביטוי בתמונה בנוגע לשימושי הקרקע במרחב העירוני. נמקו את קביעתכם. (6 נקודות)
- ג. באזורים שבהם יש עירוב של שימושי קרקע עשויה להתפתח תחרות על השימוש בקרקע. ציינו שני שימושי קרקע שעשויה להתפתח ביניהם תחרות, והסבירו מהי הסיבה לתחרות בין שני שימושי הקרקע שצייתם. (9 נקודות)

2. תחבורה ופיתוח

שנג'ן (שנ'ן) היא עיר במחוז ג'ונדונג (ג'ונדונג) בדרום סין. משנת 1980 היא מתפתחת במהירות רבה ונחשבת כיום לאחד ממרכזי תעשיית ההיי-טק הגדולים ביותר בעולם. במחוז כולו יש תשתית ענפה של תחבורה אווירית, ימית ויבשתית – כבישים ומסילות ברזל. תשתית התחבורה היא זרז חשוב מאוד לפיתוח הכלכלה במחוז.

- א. עיינו במפות שבאטלס, והסבירו שני יתרונות שיש למיקום של העיר שנג'ן. (8 נקודות)
- ב. לפניכם רשימה של נתונים הנוגעים לתחום התחבורה בשנג'ן. עיינו ברשימה, וענו על השאלה שאחריה.

הנתונים:

- בשנג'ן יש 6 נמלי ים המקושרים ב-130 נתיבי שיט אל נמלי ים אחרים בעולם. מספר, אילן
 - שדה התעופה של שנג'ן מקושר בקווי תעופה אל 45 ערים ב-31 מדינות בחמש יבשות.
 - ברכבת התחתית (מטרו) של שנג'ן יש 17 קווים ובהם 398 תחנות.
 - במערך האוטובוסים של שנג'ן יש יותר מ-900 קווים.
 - בשנג'ן יש 250 קווים להפצה של חבילות באמצעות רחפנים.
- בחרו בשניים מענפי הכלכלה האלה: תעשייה עתירת ידע, תיירות, מסחר. הסבירו כיצד אחד או יותר מן הנתונים הנוגעים לתחבורה בשנג'ן עשויים להיות זרז לפיתוח של כל אחד מענפי הכלכלה שבחרתם. (8 נקודות)
- ג. בשנת 2009 השיקה ממשלת סין מיזם של תחבורה בת-קיימה בעיר שנג'ן. הסבירו מהי תחבורה בת-קיימה, והציגו שתי דרכים לפיתוח תחבורה כזאת. (9 נקודות)

3. קולוניאליזם וגלובליזציה

- א. מדינות מתפתחות רבות היו בעבר מושבות (קולוניות) של מעצמות, ותהליכי פיתוח שנעשו בתקופה הקולוניאלית משפיעים עליהן עד היום. לפניכם רשימה של תחומים שבהם נעשו תהליכי פיתוח במדינות האלה בתקופה הקולוניאלית.
- פיתוח תשתיות תחבורה
 - פיתוח חקלאות
 - הפקת מחצבים
 - פיתוח עירוני
- (1) בחרו בשני תחומים מן הרשימה, ותארו את הפיתוח שנעשה בכל אחד מן התחומים האלה במושבות בתקופה הקולוניאלית. (5 נקודות)
- (2) הסבירו כיצד הפיתוח שתיארתם בכל אחד משני התחומים מסייע כיום להשתלבות של המדינות המתפתחות בכלכלה הגלובלית. (5 נקודות)
- ב. בתחילת שנת 2022 פתחה רוסיה במלחמה נגד אוקראינה. עד פרוץ המלחמה הייתה אוקראינה יצואנית החיטה השישית בגודלה בעולם, אך בעקבות המלחמה נסגרו נתיבי השיט של ייצוא החיטה מאוקראינה. בגרף שלפניכם מוצגים מחירי החיטה בעולם בשנים 2020–2024. עיינו בגרף, וענו על התת-שעפים (1)–(2) שאחריו.

מחיר קילוגרם חיטה בשנים 2020–2024 (בדולרים)

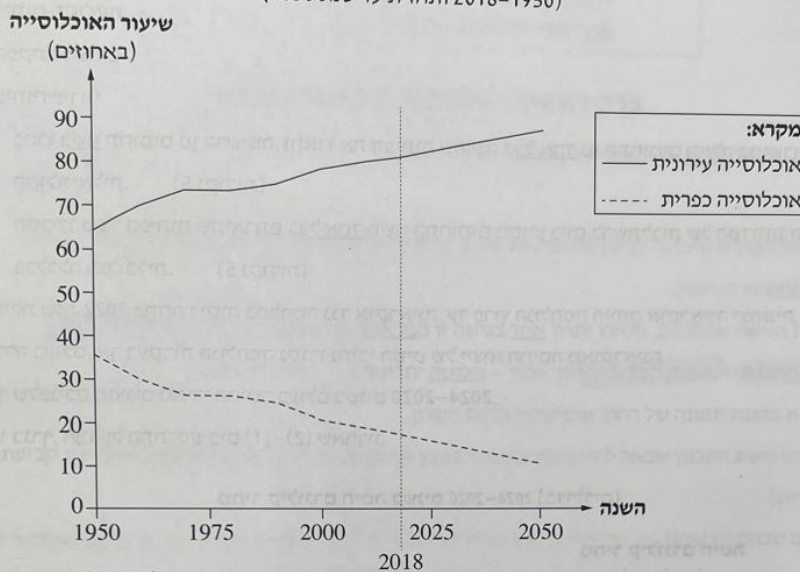
(הנתונים מן האתר macrotrends.net)

- (1) על פי הגרף, ציינו את ההשפעה של פרוץ המלחמה בין רוסיה לאוקראינה וסגירת נתיבי השיט על מחיר החיטה. (3 נקודות)
- (2) לשינוי במחיר החיטה בעקבות פרוץ המלחמה הייתה השפעה על הביטחון התזונתי של האוכלוסייה בעולם, ובייחוד על האוכלוסייה במדינות מתפתחות ועניות. הסבירו מדוע. (6 נקודות)
- ג. הציגו השפעה אפשרית נוספת של סגירת נתיבי שיט בעולם על הכלכלה במדינות מתפתחות. (6 נקודות)
- /המשך בעמוד 4/

4. תהליכי עיור

א. בגרף שלפניכם מוצגים שיעור האוכלוסייה העירונית ושיעור האוכלוסייה הכפרית בארצות הברית בשנים 1950–2018, ותחזית* עד 2050. עיינו בגרף, וענו על התת-סעיפים (1)–(2) שאחריו.

שיעור האוכלוסייה העירונית ושיעור האוכלוסייה הכפרית בארצות הברית
(1950–2018 ותחזית עד שנת 2050)

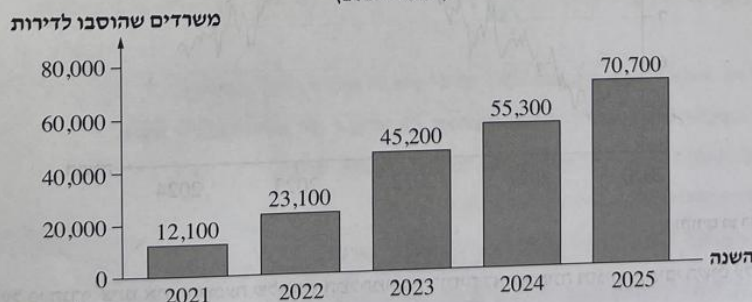

(הנתונים מן האתר population.un.org)

* התחזית פורסמה בשנת 2018

ציינו את מגמות השינוי בשיעור האוכלוסייה העירונית ובשיעור האוכלוסייה הכפרית בארצות הברית הנראות בגרף. (1) (3 נקודות)
הציגו שני גורמים למגמת השינוי בשיעור האוכלוסייה העירונית, והסבירו כל אחד מהם. (2) (7 נקודות)
בגרף לפניכם מוצג מספר המשרדים במרכזי הערים הגדולות בארצות הברית שהוסבו לדירות מגורים בשנים 2021–2025. עיינו בגרף, וענו על הסעיפים ב–ג שאחריו.

מספר המשרדים שהוסבו לדירות מגורים במרכזי הערים הגדולות בארצות הברית
(2021–2025)

(הנתונים מן האתר axios.com)

ציינו את מגמת השינוי במספר המשרדים שהוסבו לדירות מגורים. (1) (2 נקודות)
בעקבות מגפת הקורונה התפתח דפוס עבודה חדש שהשפיע על השינוי הנראה בגרף. (2) (2 נקודות)
ציינו מהו דפוס עבודה זה, וכתבו מדוע הוא השפיע על השינוי הנראה בגרף. (6 נקודות)
הציגו שני יתרונות בתחומי החברה והכלכלה להסבת משרדים לדירות מגורים במרכזי הערים הגדולות. (7 נקודות)

5. פיתוח וסביבה

עיינו בקטע שלפניכם, וענו על הסעיפים א-ג שאחריו.
ג'קרטה בירת אינדונזיה שוכנת בצפון מערב האי ג'ווה בקרבת נהרות גדולים. בעת ירידת משקעים בכמות גדולה הנהרות עולים על גדותיהם ומציפים אזורים נרחבים בעיר. בעקבות גידול האוכלוסייה המואץ בעיר וחוסר היכולת של תושבי העיר ושל גורמי הממשל להתמודד עם ההצפות, נגרמים נזקים כבדים לאדם ולרכוש. בשנת 2019 הוחלט להקים עיר בירה חדשה במקום ג'קרטה - נוסנטרה, באזור מיוער באי בורנאו.

א. עיינו במפות שבאטלס.

(1) עיינו את סוג האקלים השורר באינדונזיה. (4 נקודות)

(2) הסבירו את הקשר בין סוג האקלים באינדונזיה ובין ההצפות המתרחשות בג'קרטה. (4 נקודות)

ב. בנספח ב מוצגות מפות של שימושי קרקע בג'קרטה בשנים 2001, 2008, 2015.

(1) עיינו במפות, וציינו שני שימושי קרקע בעיר ג'קרטה שבשנים האלה חלו בהם שינויים: שימוש קרקע אחד

ששטחו גדל ושימוש קרקע אחד ששטחו הצטמצם. (4 נקודות)

(2) בעשור האחרון חלה עלייה במספר אירועי ההצפה בעיר. הסבירו את הקשר בין השינויים שחלו בשימושי הקרקע

שציינתם ובין העלייה במספר אירועי ההצפה בעיר. (4 נקודות)

ג. הסבירו את הדילמה "שימור מול פיתוח" הכרוכה בהקמת הבירה נוסנטרה. (5 נקודות)

(2) לפניכם שני עקרונות של פיתוח עירוני בר-קיימה:

- בנייה של עיר בגודל מוגבל

- השארת שטחים פתוחים רבים בעיר

בחרו באחד מן העקרונות.

הסבירו כיצד תכנון הבירה נוסנטרה על פי העיקרון שבחרתם יסייע להתמודד עם הדילמה "שימור מול פיתוח"

הכרוכה בהקמת הבירה החדשה נוסנטרה באזור שנבחר.

(4 נקודות)

6. המשאב האנושי

הסבירו מהי תעשייה עתירת ידע, ומהי תעשייה עתירת עבודה. (7 נקודות)

ציינו את המאפיין של המשאב האנושי המתאים לפיתוח תעשייה עתירת ידע. (3 נקודות)

בדרך כלל תעשיות עתירות ידע מתקבצות במרחבים שיש בהם ריכוז של משאב אנושי המתאים לפיתוח התעשיות האלה.

הסבירו כיצד התקבצות של תעשיות עתירות ידע במרחבים כאלה מסייעת לפיתוח שלהן.

(6 נקודות)

ג. בגרף שלפניכם מוצגים שיעורי האוכלוסייה המפרנסת (בגיל העבודה) במדינות מפותחות ובמדינות מתפתחות בשנים 1981–2023, ותחזית* עד לשנת 2029.

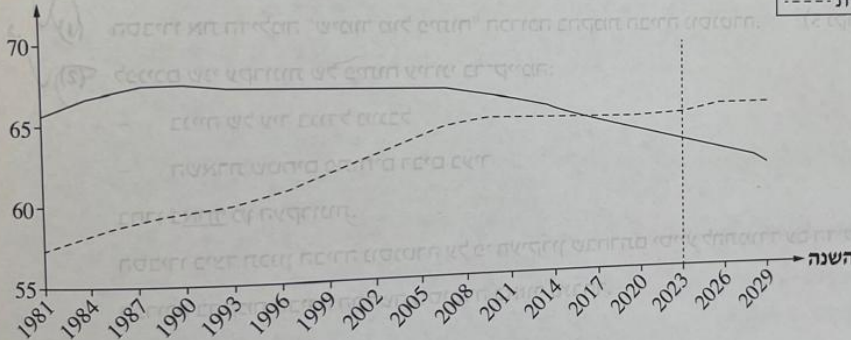
עיינו בגרף, וענו על התת-שעופים (1)–(2) שאחריו.

שיעורי האוכלוסייה המפרנסת במדינות מפותחות ובמדינות מתפתחות

שיעור האוכלוסייה המפרנסת (באחוזים)

מקרא:

— מדינות מפותחות
- - - מדינות מתפתחות

(דה-מרקר, 25/6/23)

* התחזית פורסמה בשנת 2023

במדינות המתפתחות יש עלייה במספר מפעלי הייצור ובמספר העובדים המועסקים במפעלים. הסבירו גורם אחד לכך המבוסס על נתון מן הגרף. (4 נקודות)

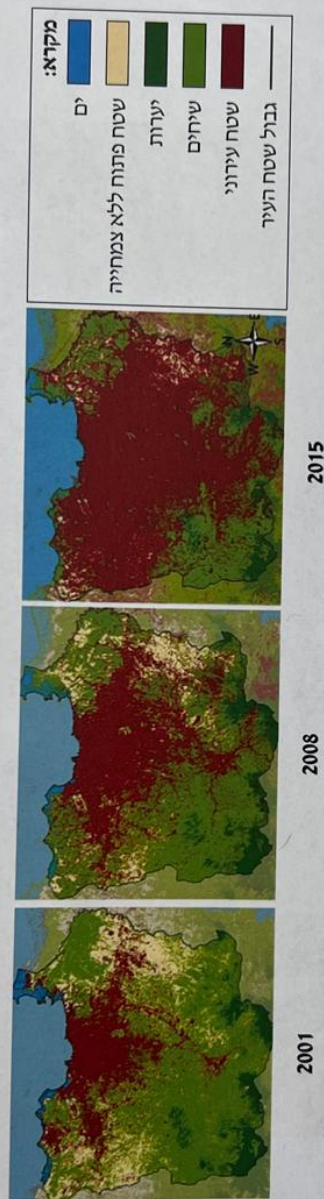
הסבירו גורם אחד נוסף לעלייה במספר המועסקים במפעלי ייצור במדינות מתפתחות. (5 נקודות)

נספח א תמונה לשאלה 1

נספח ב מפות לשאלה 5

תפרוסת שימושי קרקע בג'קרטה בשנים 2001, 2008, 2015

(Robbany, I. F et al. "Land Use Change Detection and Urban Sprawl Monitoring in Metropolitan Area of Jakarta from 2001 to 2015"
DOI: 10.18502/key/vui3.5862)